is verschenen bij Erasmus Publishing en kost ƒ 27,50.

Bij Veen verscheen *Tot betere tijden?* T. Spaans- van der Bijl schildert het levensverhaal van Willem van Pelt (1920-1959), een rubberplanter op Sumatra. Het boek is gebaseerd op de briefwisseling van Van Pelt in de jaren 1946- '47 met zijn vriendin in Nederland. Daarnaast heeft de auteur diverse gesprekken gevoerd met personen die nauw betrokken zijn geweest bij de beschreven gebeurtenissen. Deze paperback van 168 bladzijden kost ƒ 29,90.

***De verbeelding van de intellectuelen* is de titel van het boek van A.F. van Oudvorst, waarin hij de literatuur van Dostojewski tot Ter Braak aan de orde laat komen. Hij plaatst de verbeelding van intellectuelen en intelligentsia in historisch en sociologisch perspectief. Met zijn comparatistische benadering tracht de auteur te tonen hoe de maatschappelijke en politieke betrokkenheid van de behandelde auteurs zich verhoudt tot de grote literatuurstromingen van de negentiende en twintigste eeuw. Deze paperback van ruim 480 bladzijden, voorzien van notenapparaat, uitgebreide literatuuropgave en personenregister kost ƒ 69,50 en is uitgegeven bij de Wereldbibliotheek.**

De dissertatie van Ido Weijers is als handelseditie verschenen bij uitgeverij SUA onder de titel *Terug naar het behouden huis, romanschrijvers en wetenschappers in de jaren vijftig*. Het is een studie naar de verhoudingen van restauratie en vernieuwing op het gebied van de menswetenschappen en de literatuur van het na-oorlogs Nederland. De zogenaamde Utrechtse school (Rümke, Buytendijk, Langeveld en Pompe) staat centraal in de hoofdstukken Het probleem van de man (Vestdijk), De vrouw als oplossing (Blaman), Thuis waar het kind zichzelf kan zijn (v/h Reve en Hermans) en Schuld en verantwoordelijkheid (Hermans). De ruim 180 pagina's, voorzien van personenregister, kosten ƒ 45,-.

Bij Van Gennep verscheen *Democratie als hartstocht*, commentaren en pleidooien van Ed van Thijn uit de jaren 1966-1991. Naast artikelen over de landelijke politiek bevat het boek bijdragen over Amsterdam, verdraagzaamheid, minderheden en burgerlijke ongehoorzaamheid. Door de zeer persoonlijke elementen die in enkele teksten aanwezig zijn heeft het boek een bijzondere betekenis. De prijs van de 200 pagina's tellende paperback is ƒ 34,50.
Eveneens bij Van Gennep verscheen *Mozart, de sociologie van een genie* van de hand van Norbert Elias. In deze posthume uitgave van 125 bladzijden analyseert Elias niet alleen de musicus en mens Mozart, maar beschrijft hij vooral ook de spanning tussen de naar autonomie strevende kunstenaar en de hoofse, feodale samenleving die daar nog niet aan toe was.
De prijs van dit boekje is ƒ 34,50.

Textielshistorische bijdragen nummer 31, een uitgave van de Stichting Textielgeschiedenis Enschede, is een themanummer over de sociale aspecten van kleding. Het is een zeer interessant nummer geworden met bijdragen onder andere over tweedehands kleding in de zeventiende eeuw, van kleermaker tot confectiewinkel en kleding in de gevangenis. Nummers kunnen worden aangevraagd bij het Secretariaat van de Stichting: p.a. Brassehorst 11, 7531 KH Enschede, tel. 053-355576.

Tenslotte iets geheel anders, *De geschiedenis van de kamerplant*, een themanummer van Volkscultuur, tijdschrift over tradities en tijdsverschijnselen, een uitgave van de Stichting Informatiecentrum Volkscultuur, Lucasbolwerk 11, 3512 EH Utrecht.
In hoofdstukjes 'Potplanten en hun geschiedenis', 'Kamerplanten en keramiek', 'Tussen opvoeding en liefhebberij", 'Goed wonen met kamerplanten' en ' Het verlangen naar de natuur" wordt de geschiedenis van de kamerplant beschreven.

Jan de Ruiter

LANDHUIZEN

Jorge Guillermo, *Landhuizen en kastelen in Nederland*, (SDU, Amsterdam 1990), 208 blz., prijs ƒ 119,-.

'Dit boek is het eerste geïllustreerde overzicht van Nederlandse landhuizen en kastelen dat in jaren is verschenen', schrijft de auteur in zijn inleiding. Om precies te zijn is het 10 jaar, dat sinds het verschijnen van de *Atlas van de Nederlandse kastelen* van K.A. Kalkwiek en A.I.J.M. Schellart. De afgelopen tien jaar kwamen er vooral detailstudies en series over kastelen en landhuizen in een bepaalde streek op de markt, zoals de bekende 'Kleine monumenten reeks' van de Walburg Pers.
Na jaren van stilte kan een nieuw overzichtswerk met dit onderwerp dan ook rekenen op een warme ontvangst.

Bij de eerste aanblik ziet het boek van J. Guillermo er schitterend uit. Goed verzorgd, mooi vorm gegeven en uitgevoerd met prach-

tige kleurenfoto's, de meeste van de hand van fotograaf Nicolas Sapieha. Wie iets nauwkeuriger te werk gaat valt al gauw een aantal zaken op. Met name de onderwerpkeuze is bijzonder.
Als kunsthistoricus heeft hij zich vooral laten leiden door de verschillen in bouwstijlen van de diverse buitens. Het zijn de interieurs, de gebruikte materialen, de schouwen, schilderijen en de waardevolle serviezen, kabinetten en wandtapijten die voor een selectie hebben zorg gedragen. Op deze manier maken we kennis met een aantal 'onbekende' buitenhuizen zoals Huis te Manpad in Heemstede en het Huys ten Donck in Ridderkerk, dit laatste een hoogstandje van rococo-bouwkunst in de Nederlanden. Zonder uitzondering verrassende landhuizen met een schat aan waardevolle en te bewonderen zaken.

Bij de samenstelling van het boek was het "...de wens van auteur en uitgever dat elke provincie in dit boek vertegenwoordigd zou zijn', noteert de schrijver in zijn voorwoord. Met slechts één buiten uit Friesland, één uit Groningen en geen uit Drenthe lijkt mij deze doelstelling nauwelijks gehaald. Zonder enige moeite was er, als men al rekening had willen houden met een geografische spreiding, een andere, even verantwoorde, selectie mogelijk geweest. Er had met gemak gekozen kunnen worden voor Fraeylemaborg, Heringa-State of voor de Drentse havezaten Laarwoud of De Klencke. Hetzelfde geldt voor het overzicht van de Zuidhollandse kastelen. Met de Ridderzaal, Sorghvliet en Oud-Poelgeest was er mijns inziens een even 'compleet' beeld ontstaan.
Ook wordt het kastelen-liefhebber niet duidelijk waarom de toppers zoals Bergh, Doorwerth of Ammersoyen - om ons maar tot Gelderland te beperken - niet door de selectie zijn heen gekomen. Zijn ze (kunst)historisch minder interessant?
Er is door de auteur en uitgever niet gestreefd naar compleetheid. Dat is jammer! Voor een goed gedocumenteerd en compleet overzichtswerk van de bestaande kastelen en landhuizen in ons land, dat prettig leesbaar is en goed oogt, was zeker voldoende belangstelling geweest.

Al lezend valt al gauw de niet aflatende waardering op voor de telgen uit het huis van Oranje Nassau. Geen buiten of landhuis in dit boek kon worden gebouwd of gerestaureerd zonder dat een Oranje-prins een zet in de juiste richting had gegeven, zo lijkt het.
Dat verklaart het opnemen van buitens zoals het Loo, Soestdijk, Huis ten Bosch en Drakensteyn. Het is wel opmerkelijk dat veel fotomateriaal van deze Oranje-huizen niet door de fotograaf kon (mocht) worden verzorgd, maar door anderen is aangeleverd. Een simpele foto van Kasteel Drakensteyn (verstrekt door de Rijksvoorlichtingsdienst) misstaat dan ook volledig. Voor de liefhebber was een serie interieurfoto's van Drakensteyn zeker de moeite waard geweest. Hetzelfde geldt voor de 'onbekende' doorkijkjes in Huis ten Bosch. Het is jammer dat deze meerwaarde ontbreekt. Wellicht heeft dit te maken met '...de terughoudendheid van de bewoners', waar Guillermo het in zijn inleiding over heeft.

De meeste van de 36 beschrijvingen van landhuizen en kastelen zijn de moeite van het lezen en bekijken waard, ook al variren ze sterk in de lengte. Zo kunnen Huis Doorn en Kasteel Keppel met een halve pagina tekst en één foto toe, terwijl voor Verwolde (bij Laren in de provincie Gelderland) 8 pagina's worden ingeruimd.
Het zijn vooral de beschrijvingen van interieurs, een korte geschiedenis van het huis, de achtereenvolgende eigenaren en de diverse uitleggingen van het buiten die een belangrijke plaats innemen, in enkele gevallen gevolgd door de restauratiegeschiedenis.
Prachtige combinaties van beeld en tekst leveren de portretten van de kastelen Cannenburgh en Heeze op. Hetzelfde geldt voor de beschrijving van kasteel Middachten, ook al ontbreekt hier het beeld van de tuinen die door de 18e eeuwers zo treffend 'buitenkamers' werden genoemd. Wat is Middachten zonder haar tuinen!

Voor het onderwijs lijkt mij het boek goed bruikbaar, ook al zal voor veel scholen de aanschafprijs een onoverkomelijk bezwaar zijn. Er valt door leerlingen snel informatie te verkrijgen over de kunsthistorische kant van enkele kastelen in ons land.
Een overzicht of beschrijving van de bouwgeschiedenis van kastelen in het algemeen en de betekenis ervan op militair gebied met alles waarvoor de meeste kastelen in eerste instantie zijn gebouwd of verbouwd, ontbreekt in dit boek.
Andere nuttige informatie zoals openingstijden en routes om enkele kastelen na elkaar te kunnen bezoeken of een antwoord op de vraag of het kasteel te bezichtigen is, is eveneens afwezig.
Ook had er van mij een slimme woordenlijst achterin het boek mogen zitten. Leerlingen die het boek raadplegen zullen geholpen zijn met de vertaling van woorden als 'balusters' of 'bel-etage'. Het lijstje met (Oranje)troonopvolgers van Willem de Zwijger tot heden had ik daarvoor graag ingeruild.
Kees Torreman

IN FRANSE DIENST

J.A. de Moor, H.Ph. Vogel, *Duizend maal vervloekt land. De Hollandse Brigade in Spanje 1808-1813* (Meulenhoff, Amsterdam 1991) 215 blz.

Een mooi uitgegeven boek over een wat obscuur onderwerp, zo was mijn eerste indruk van dit werk. De nogal krachtige titel diende waarschijnlijk om ook niet-belangstellenden alsnog tot kopen te bewegen. Na lezing hoop ik dat die titel inderdaad dat effect zal hebben, want deze studie van de Leidse historici De Moor en Vogel is om diverse redenen de moeite waard.
Allereerst moet gezegd worden dat het boek meer biedt dan het in de ondertitel aangegeven onderwerp. De lotgevallen van de Hollandse Brigade in Spanje onder leiding van generaal Chassé in de periode 1808-1813 beslaan met circa 110 bladzijden net wat meer dan de helft van de uitgave (73-185). In de drie voorafgaande hoofdstukken geven de auteurs eerst een bondig overzicht van de geschiedenis en de betekenis van het landleger in Republiek, Bataafse tijd en koninkrijk Holland tot 1810. Dan beschrijven zij de toestand in Spanje en hoe de Fransen daar in een slopende guerilla-oorlog verstrikt raakten. Vervolgens komt aan de orde wat er allemaal voor nodig was om de Hollandse Brigade (circa 3000 man) te formeren, uit te rusten en in Spanje te krijgen.
Ook bij de eigenlijke inzet van de Brigade of, liever gezegd, van diverse onderdelen ervan, beperken de schrijvers zich niet tot een beschrijving van de krijgshandelingen. Ze besteden consequent veel aandacht aan de 'omgeving' van het krijgsbedrijf: de barre levensomstandigheden van de soldaten (beroerde fouragering, leven van het land, het lot van de gewonden), de onderlinge verhoudingen in de leiding van de Brigade, de kijk van de officieren op Fransen, Spanje en de Spanjaarden en hun reacties op het nieuwe fenomeen guerilla-oorlog en op de daaruit voortkomende harde represailles van de Fransen tegen de burgerbevolking. Vooral dat laatste aspect komt goed uit de verf, omdat de Franse legerleiding de 'Hollanders' liefst inzette in de strijd tegen de 'brigands'.

De Brigade viel al snel uiteen en werd in een jaar tijds gehalveerd. De verliezen, de heimwee en de desertie namen toe, vooral nadat Napoleon in 1810 het koninkrijk Holland bij Frankrijk had ingelijfd en de officieren en manschappen van de Hollandse Brigade ineens Franse militairen waren geworden. In het laatste hoofdstuk komt aan de orde hoe moeilijk het na 1813 was om de resterende